

Jyrki Hakapää

Opiskelua ja tutkimusta kansainvälisessä projektissa

Maailma ei näytä pelkästään globalisoituvan tai lokalisoituvan. Se myös regionalisoituu. Euroopan unionissa vanhan itä-länsi-vastakkainasettelun purkautuminen on antanut tilaa muille alueille. Myös etelän ja pohjoisen käsitteistä on tullut jokapäiväisiä teemoja. Tätä kehitystä ymmärtääkseen ja tukeakseen EU rahoittaa muun muassa projektia *Baltic Sea Area Studies: Northern Dimension of Europe* (BaltSeaNet). Kyseessä on viime vuonna alkanut nelivuotinen yritys toisaalta tutkia Itämeren alueen oloja ja yhteistyömuotoja ja toisaalta suunnitella ja rakentaa sen tulevaisuutta.

Kahdeksan yliopiston (Kööpenhamina, Södertörns högskola, Helsinki, Tartto, Riika, Vilna, Gdansk ja Berliini) yhteisyritykseen on saatu mukaan kaikki muut Itämeren piirin maat paitsi Venäjä. Teeman kannalta hankalaan poisjääntiin on sangen raadollinen syy: EU antaa tässä tapauksessa rahoitusta vain jäsen- tai hakijamailleen. Monelle yliopistolle BaltSeaNet on osa laajempaa Itämeren alueen tutkimukseen painottuvaa linjausta. Riika ja Södertörn tarjoavat jo tällä hetkellä kyseisen teeman opintokokonaisuuksia – jälkimmäinen jopa tutkijakoulutusohjelman – ja ainakin Berliinissä sekä Helsingissä vastaavat suunnitelmat ovat edistyneet sangen pitkälle.

Kansainvälisyyden lisäksi BaltSeaNet pyrkii olemaan poikkitieteellinen. Tähän on tähdätty jo yhteistyötahoja valittaessa: vaikka kansainvälinen politiikka onkin selkeästi suosituin ala, niin projektin piiristä löytyy myös skandinavisteja, filologeja, taloustieteilijöitä, mediatutkijoita ja historioitsijoita. Vaikka useat projektin vetäjinä toimivat vanhemmat tutkijat ovat pyrkineet painottumaan poikkitieteellisesti Itämeren tai Pohjoismaiden alueiden tutkimukseen, niin heillekin kyseessä on varsin uudenlainen ja uusia mittasuhteita hakeva projekti.

BaltSeaNet koulutusohjelmasta

Projektiin valituille jatko-opiskelijoille, joita jokaisesta yhteistyöyliopistosta on tällä hetkellä yhdestä kolmeen, kyseessä on nimen omaan tutkijakoulu, joka pyrkii tukemaan Itämeren alueen tutkimista, pohtimaan aluetutkimuksen erityisvivahteita sekä luomaan alueen kattavaa tutkijayhteisöä. Kaikki kolme keskeistä teemaa – kansainvälisyys, poikkitieteellisyys ja verkostoituminen – on pyritty varmistamaan projektin rakenteessa. Ensinnäkin kunkin yhteistyökumppanin valitsemille jatko-opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus työskennellä ulkomailla. Tai itse asiassa suunnitelma on tehty paljon "pirullisemmaksi", koska vain ulkomaille lähtiessään tutkija voi saada BaltSeaNetin stipendin. Erityisesti projekti rohkaisee opiskelijoita uskaltautumaan maihin, joiden kieltä ja kulttuuria he eivät tunne aikaisemmin.

Vaihdon ja sitä kautta paikallisiin tutkijatapaamisiin ja -verkostoihin tutustumisen lisäksi BaltSeaNetin piiri kokoontuu kolmesta neljään kertaan vuodessa käsittelemään erilaisia Itämeren alueeseen liittyviä teemoja. Tänä vuonna keskeisiä aiheita ovat olleet tietoyhteiskunnan kehitys sekä Venäjän liittäminen Itämeren alueellisiin rakenteisiin. Viimeisimpänä yhteistyömuotona on syksyllä 2001 järjestetty aluetutkimuksen metodologiakoulu, joka järjestettiin puoliksi virtuaalisesti. Lisäksi nuoria tutkijoita pyritään liittämään kokeneempien tutkijoiden piiriin yhteisillä konferenssisessioilla ja julkaisuilla. BaltSeaNetillä on oma Working Papers -sarja, jonka ensimmäiset osat on juuri julkaistu niin painettuna kuin nettimuodossa (ks. [Publications](#)).

Käytännössä hyvin kunnianhimoinen tavoite on ruvennut toisen vuotensa alussa kuoriutumaan esiin. Alkukankeuden ja projektin jäsenten keskinäisen tutustumisvaiheen mentyä jo ohitse tutkijat ovat luoneet omista seminaareistaan sangen monipuolisia, kiihkeää keskustelua herättäneitä tapaamisia.

Tämänkaltaisessa projektissa työskennellessään jatko-opiskelijalla on oikeastaan kaksi tehtävää: kirjoittaa omaa väitöskirjaansa sekä kehittyä projektin ohjelmaa seuraamalla poikkitieteelliseksi Itämeren alueen asiantuntijaksi. Jos ensin mainittu on aina itsestäänselvyys tutkijoille, niin jälkimmäinen on osoittautunut monelle uudeksi maailmaksi. Kuvaavaa on, että koko projektissa kovin harva pystyy osoittamaan tutkivansa kattavan itämerellistä teemaa. Useimmiten tutkitaan jotain pienempää, Itämeren piiriin kuuluvaa aihetta. Silti eri tieteenalojen käsitysten kuuleminen ja yhteisten ajatusten sekä tutkimusalojen löytäminen on nyt osoittautunut erittäin hedelmälliseksi. Samoin projektin verkostoperiaate on myös lähtenyt hyvin liikkeelle ja nuoret tutkijat ovat saattaneet saada hyvinkin arvokkaita kontakteja. Esimerkiksi lokakuussa

Riikassa pidetyn tapaamisen tuloksena projekti julkaisee artikkelikokoelman, jossa Kaliningradin alueen tilannetta valottavat projektin omat nuoret tutkijat Puolasta, Tanskasta, Iso-Britanniasta sekä Italiasta.

Kansainvälisen projektin organisointi

Projektin ensimmäisen vuoden opit ovat vahvasti painottuneet käytännöllisten asioiden hoidon puolelle. Aluksi esimerkiksi sekä jatko-opiskelijoiden valitsemisprosessi että stipendien maksamistapa osoittautuivat vaikeiksi. Kullakin osallistujalla oli omat tapansa hoitaa nämä asiat, mikä aiheutti erinäisen määrän sekaannuksia sekä odottelua. Sitä paitsi sangen kunnianhimoisen suunnitelman mukaan opiskelijoille tarjottiin kahdesta neljään vuoden pituisia stipendejä. Näin pitkät ajat eivät kuitenkaan aluksi houkutelleet kovinkaan monia. Lopulta projektin oli yleensä tyydyttävä lyhyempikestoisiin sopimuksiin, jotka vievät tutkijan keskimäärin noin vuodeksi ulkomaille.

Saapuessaan uusiin työpaikkoihinsa opiskelijat ovat myös kohdanneet usein valtavan määrän erilaisia yksilöllisiä esteitä, jotka osaksi ovat "pakollisia" ulkomaille muuton yhteydessä, osaksi projektin ja sen osanottavien laitosten käytännön järjestelyjen alkukankeutta. Useille ulkomaille muuton kiemurat, asunnon hankkiminen ja oleskeluluvan hankkiminen ovat jo ennestään tuttuja, mutta näiden lisäksi vaikkapa työpisteen ja toimivan tietokoneen järjestäminen, kirjastojen ja arkistojen löytäminen ovat usein vaatineet totuttelujaksoa. Mainittu byrokratia voi tosin olla EU:n kansalaiselle suhteellisen helppoa, jolloin sen hoitamisen jälkeen voi ryhtyä seuraamaan ja auttamaan EU:n hakijamaista tulevien opiskelijoiden taistelua virastojen kanssa. Patenttivastaukseksi on lopulta muodostunut pitkitetty oleskelu ulkomaille: jos vielä ylioppilana vuoden vaihto ulkomaille tuntui pitkältä ajalta, niin nyt kahdessa vuodessa pystyy juuri ja juuri asettumaan paikalleen ja sen jälkeen aloittamaan työnteon - muistaen että samaan aikaan on mahdollisesti pitänyt opiskella uusi kieli työkielekseen.

Lisäksi tietoliikennejärjestelyt ja yhteydenpitotavat osoittautuivat toiveita vaikeimmiksi. Virtuaalikurssia järjestettäessä oli välillä vaikeaa ymmärtää, että Baltian maista yhteydet pelasivat kyllä mainiosti, mutta Södertörnin kieltäessä opiskelijoiltaan ja henkilökunnalta chat-yhteyksien käytön koulunsa ulkopuolelle piti kaikki yhteydet hoitaa hitaamman sähköpostin avulla. Ylipäättänsä niinkin paljon kun sähköpostin kehutaan helpottavan yhteydenpitoa, on se silti henkilökohtaista tapaamista heikompi vaihtoehto. Erityisesti tällainen kansainvälinen projekti tuntuu välillä seisahtuvan paikalleen yhteydenpidon toimiessa vain virtuaalisesti -

ottaen kuitenkin huomioon, että koko projektin toimiminen on jo sinänsä aikamoinen saavutus. Käytännössä projektin piiri on jo nyt oppinut paljon kansainvälisen yhteistyön järjestelyistä, mikä on tieteellisen panoksen ohella tärkeä taito.

Aluetutkimuksen ongelmat

Ensimmäisen vuoden vaikein teema on ollut käsittää, mikä on se Itämeren alue, jota projekti pyrkii toisaalta tutkimaan, toisaalta tuottamaan tai luomaan. Perinteisiin tai historiaan tukeutuvat käsitykset ovat osoittautuneet hankalaksi, koska niiden avulla ei oikeastaan ole pystytty määrittelemään minkäänlaista yhtenäistä aluetta. Hansaliittoonkin vetoaminen on vähitellen osoittautunut väsähtäneeksi ideaksi, jolla pyritään lähinnä luomaan mielikuvia uusien kaupallisten yhteyksien luomiselle.

Toisaalta myös Itämeren reunustavat poliittiset yhteisöt tai valtiot ovat osoittautuneet huonoiksi lähtökohdiksi. Ne pikemminkin jakavat aluetta ja lisäksi valtiot ulottuvat välillä kauas Itämeren piiristä – useimmin mainittuna vitsinä Vladivostok sekä vakavammin Norjan ja Valko-Venäjän panostus Itämeren alueen kehittämiseen. Aiheesta käyty keskustelut ja kurssit ovat myös tehokkaasti osoittaneet kuinka kunkin tutkimusalan omat ja toisistaan erilaiset tavat määritellä sekä käsite "alue" että Itämeri sen käytännöllisenä esimerkkinä eroavat toisistaan. Tai kuten kulttuurintutkimuksen mentorina syksyn kurssilla toiminut berliiniläinen tutkija Stephan Michael Schröder huomioi, koko käsite ei oikein sovi kyseisen tieteenalan sanastoon.

Kaikkia aiheita ei projektin piirissä enää pystytä tai edes haluta tarkastella maantieteellisistä tai poliittisvaltiollisista lähtökohdista lähtien. Oman vivahteensa aiheeseen tuo projektin liittyminen vahvasti uuden Itämeren alueen luomiseen. Pertti Joenniemen sanojen mukaisesti tuolloin kyseessä on pikemminkin "projekti". Uuden Itämeren voi ymmärtää olevan se viimeisten kymmenen vuoden aikana syntyneiden yhteisten päätöselinten ja yhteistyömuotojen kimppu, jota parhaillaan pyritään kehittämään niin politiikan, talouden, kulttuurinkin tahoilla.

Tällä tavalla tutkimus pystyy paremmin keskittymään ajankohtaiseen teemaansa mutta toisaalta on vaarassa jättää monia tärkeitä teemoja ja yhteisöjä kohteensa ulkopuolelle. Projekti on kuitenkin pyrkinyt käsittelemään uutta Itämeri-yhteistyötä vain yhtenä, joskin erittäin tärkeänä, Itämeren alueella vaikuttavana kehityskulkuna. Kummatkin tavat hahmottaa Itämeren aluetta peilaavat siten toisiaan ja osoittavat toisistaan sekä vahvuuksia että puutteellisuuksia.

Ensi vuonna BaltSeaNet kokoontuu ensimmäisen kerran maaliskuussa Vilnassa, jossa teemana on Baltian maiden liittäminen euro-atlanttisiin rakenteisiin.

Yhteistyömahdollisuuksien parantamiseksi konferenssi pidetään tällä kertaa avoimena myös ulkopuolisille myös mahdollisia puhujia haettaessa (ks. **Newest: Call for Papers**). Lisäksi projektin tutkijat ovat muun muassa osallistumassa joko puhujina tai kuulijoina Helsingissä syksyllä 2002 järjestettävään *Norden at Crossroads* -konferenssiin.

Lisätietoja BaltSeaNetistä saa sen kotisivuilta:
<http://www2.hu-berlin.de/BaltSeaNet>

* * *

Kirjoittaja Jyrki Hakapää on Helsingin yliopiston historian laitoksen jatko-opiskelija, joka osallistuu tällä hetkellä BaltSeaNet-projektiin Renvall-instituutin nuorempana tutkijana. Tämä on vienyt hänet vuosiksi 2000–2002 jatkamaan opintojaan Berliiniin, Humboldt-Universitätin Nordeuropa-Institutiin.

ENNEN JA NYT
Historian tietosanomat